Digitaliserad år 2017

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Digitaliserad år 2017

National Library
of Sweden

A

Riks-Bibliotheket.
STOCKHOLM.
Handskrifter.
Geogr. [illegible]
№ D. 65

D. 65.

HS / D 65

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

HS / D 65

Lapmarcken beschryvinge daer

HS / D 65

En kortt Relation om Lapparnes Lefwarne och Sedher, wijd-Skiepellsser, sampt i många Stycken Grofwa wildfarellsser.

Uthaf

Samuele Rehn

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Esa: 2: v:8.9.

Theras land är ock fullt medh afgudar, Och the tillbedia sitt händers wärck, thet theras finger giordt hafwa. Ther bugar then Menige Man, thet wardar tu icke förlåtandes them. etc.

Högwälborne Grefwe Sweriges Rikes Cantzler, min Nådige herre och mächtige Patron.

Med hwad flijt och möda Gudsfruchtige Konungar och Potentater i Gamla och Nya Testamentet hafwa theras Embetes plicht i acht tagit, af Gudi them befallat och anförtrodt, Es: 49. v. 22. Angående theras församblingz andelige upfostrande af Gudz namna och Saligörande ordz; Och att ther före på thet högsta warit sig wara angeläget all falsk Gudztienst att utrotha, och i stället den sanna Religionen och rätta Gudztiensten sökt till att plantera, utwidga och wijd macht hålla; Thet gifwer nogsampt så den heliga skrifft uthi thet gamla, som Historia Ecclesiastica uthi thet Nya Testamentet, såsom särdeles är till at läsa om the gudsfruchtige Konungar, Hiskia, 2. Reg: 18

v. 22 et seq: Item om Josia 2 Reg. 23. 4 et seq. och Jo-
saphat 2 Chron: 17. 6. Hwilkas berömliga Exempel
många Christeliga Potentater och Konungar efterfölgt
hafwa, som wij om Constantino Magno, Carolo Magno
etc: uti Historierne finnom mana beskrifwit.

Och hwad will man framnämnda Exempel införa
för thy framfarna Höglofl: Swenska Konungar
hafwa thet samma berömligen giordt, särdeles med
the blinda Lappars i Norlanden omwändelse
ifrån Belial till gudh, ifrån mörkret till liuset
2. Corint. 6: 15. Låtit theras sammastädes byggia
Kyrkior och förordnat Lärare som them på sahlighe-
tenens wägh leda skola.

Thy sannerligen är man wijd nämnnande kyrio
Skyldigh at giöra Gudh een innerligh tacksäijelse,
som af sin Gudomeliga Nåds wälbehag igenom
the heliga doopens Sacramente haar låtit them blif-
wa sin helga församlings ledamöter och arfwingar =

J. Lederne

lärdt informeras och underrättad uthi theras Christen-
doms stycken, ändoch i det rätta förstånd någon lyst
hos them skall och mångell warit hafwer, och thy wärr
ännu är, thet man ther uthaf slutha kan, att the till
nyttiare wijdskiepelsen och wantroo wandrandels ähro
begifne, särdeles at dyrcka stenar, träå och brunnar,
them the af theras hiertats blindhet och sinnens fä-
fängligheet för till heligt och venererat haf-
wa, hwilket man doch kan kalla een ringa stam
aller träå styrka, 2. Reg: 18:4. detta iagh ringeste Gudz
ordz tienare noghsampt observerat och i sanning be-
funnit hafwer, såsom denna korta Relation med
mehra uthwijsar, hwilken Edars Höggrefl: Excell:tie
iagh allerödmiukeligast hafwa welat offerera,
som den iagh all ähra, försäkrat och tydno skyll-
digh och plichtigh är. Beder och allerödmiuke-
ligast att Edars Höggrefl: Excell:tie denna min
ringa Deduction och tienst willa sigh i nåder

behaga

behaga lätha. Och befaller iagh medh Edhers Högh-
grefl: Excell:tz sampt och thet hela Högborna
Huuset medh kropp och siäle till all lycko och wäl-
mågo uthi Gudz den Aldrahögstes beskydd och
beskiärm. Gudh alzmächtigh för sin stora barm-
hertighet skull, förläne Edhers Höghgrefl: Excell:tie
att långt lijf, och wällsignelse uthi Edhers
Höghgrefl: Excell:ties Höga Ämbete, sino Gudomeliga
Namne till lof, prijs och ähra, migh fattige Tiänst-
man, och andra mina medhbröder till nyttan
tröst och glädie nu och i framtijden.

Stockholm d: 24. Febr:
Anno 1671.

Edhers Höghgrefl:
Excell:ties

Underdånigste Tiä-
nare.

Samuel Rehn.

HS / D 65 - Ir

I.

Om Lapparnas Affelse och födelses tekn och des märcken.

Såsom Lapparne ähre ganska förnimstige och
willia gärna förfara när theras hustror äro
hafwande, om the gå med Piltebarn eller
Pijgobarn; eller och om fostret skall wäll
trijffwas och födas uthan menck och lijthe.
Altså taga the märcke af drömmer, hwilke
kan the tyckia om hafwande quinnor. Om
the nu see någon stierna stå när öfwer
Månan, är ett tecken dät hustron gååår med
Piltebarn; Står någon stierna när under

Månan

HS / D 65 - Iv

Månan ähr et tekn, at Hustron går med [illegible]. Om någon stierna gåår näst för Månan, är et tekn at barnet skall mäst lefwa och födas uthan wank och lyte: gåår någon stierna efter Månan betyder at barnet skall födas med lyte, eller och strax efter födelsen dö.

När barnen äro födda twätta the them med watn sål=des: at the wärma watnet i een kittill, i hwilken the sina barn undersättia allt in till Hufwudet, men intet watn willia the låta komma på barnets Huf=wud, förän thet af Prästen warder döpt, så framt the förmoda sigh något swart wara them kunna komma till dop och Christendom; hwarföre the ther med ge=menligen skynda sigh, så at een Lappqwinna offta eller 14. dagar efter födslo [illegible] reser een lång wägh öfwer höga berg och fiäll, stora siöar och skogar med sitt barn till Prästen. Om wintern bin=der hon barnet i een Ackja, hwar uthi thet föres, Men om sommaren skiutsar hon barnet på Renens rygg. Thy Lappqwinfolken hafwa een stark natur, [illegible] the i sin

Barnsäng

Wingchart om Ringa dryck förtära, och ingit annat än watn dricka, hwarwäl komma the snart till sina kraf-ter igen.

När Lappqwinfolken ligga i theras barns sängh, hafwa the ett särdeles Rum i sina Kottar eller Kojar wid dörren och gemenligen på then wänstra Sidan, ther intet annat folk than tyder gemenligen wi-stas, hwarest them bliwer gifwin drycken, thera till sängs födo hafwa stola.

Lapparna hafwa intet omgänga medh sin hustror förr än sex weckor äro framgångne, uthan hål-la them i medler tydh orena, oansedt the än hafwa hållit sin kyrkiogångh.

Sina barn läta the gemenligen nämpna när the Christnas effter närmaste af slächten, man offta hända dett att the och ombyta sina barns Namn, och gifwa them andra nampn, än som the först i dopp och Christendomens bekommit hafwa; Thy om någon af theras Anförwanter dör, then the högt älska, nämpna the strax sina barn effter then samma.

HS / D 65 - 2v

Lapparna willia och offta gifwa sina barn Hedniska
Nampn: om them sådant tillåtes: som ähr Thor,
Guttarm, Finne, Pagge. etc.

Om Barnßens Upfostrande och Uptuch-tellße.

Alla Lappqwinfolck födda och upfostra sina barn medh
sin egen Miölk, ty Rennmiölken är för sin starck-
hett skull inte begwämligh att gifwa barnen medh
Napp, utan om högsta nöden fordrar gifwa the
barn:r Miölk sina barn medh Skedh. Men mehr-
endeels födda the sina barn medh sina bröst, offta
in till 2. 3. eller 4. åhr. Item gifwa the sina
barn Rennkiött, af hwilket barnet suga måste
och där af hafwa sin födho.

Sina barn linda the i korgar af träå uthollkade,
hwilka the öfwerdraga medh Skin, såsom och giöra
att täckia öfwer barnsens hufwudh af Skin, uthi
hwilka korgar linda the barnen medh een Renn,
och i stället för linna eller torfft binda the undan
i korgen Röd= lann Mossa, then the om somma-

ran

een torka och mjukt skinn i Lappmarken, hwilken så offta the upptaga sina barn ombytes; Ofwan till i worgan allaredans een tyfrat på barnen bruka the ängen Rennkalfs-Wiie, som äro grannen och lena.

När the willia söfwa ellar wagga sina barn, binda the upp Waggan medh een Rem i Cotta taaket, och hissa den af och till, widh hwilken barns Wagga Lapparna binda Messings Ringar, Och äfwer dett att Gåsse barn binda the widh thes waggo, Bogar, spiut, pijlar, hwilka af Been ellar Renhorn giorde äro, till een betäckelse, at theras barn skola beflijta sigh wara snälla och begräfweliga till at bruka bogar och spiuth: Äfwer thet att Pijgobarn, bindes widh thes waggo, wingarne, fötterna och Nåfwrat af een Snö Rypa, till een betäckelse, at theras döttrar skola beflijta sigh wara Rennlige, och såsom Rypor behändige och snälla.

När Barnen begynna något tillwäxa, hålla the them till at lära skiuta, fiskia och giöra något wärk arbete: Och skola theras, hwar dags skiuta till Måål medh handbogar, i det the

Så

på een stångs spetzen een näfwer, hwilket måål förr än then träffas, blifwer them ingen mat gifwin.

Lapparnes döttrar, lära sig sy kläder, Lapp stöfflar, Skoh-handskar, mudder och annat åktygs, ty ingen Manspersohn giör något sådant, uthan qwinnofolken.

Ibland annan sedwänjo Lapparna bruka äfwen och denna, at när theras barn skola först tandas, hwilken som då aldra först får tanden se i barnens Mun, antingen det är Fader, Moder eller någon af slägten, den samma skall gifwa barnet een wajadan, den the kalla Tanni-kiib, t. e. een tande waja. Sedan gifwa föräldrarna åter strax där efter uth sin Sohn eller dotter, den andra wajan, den the kalla Waddom det är een gifwin waja, hwadan af bem:te wajorne förökas hiorden barnet till; Och när något slagtas eller bortsäljes af bem:te barnens Rennar, antingen för sölfwer, koppar, Messings eller Kläder, blifwer wärdet förwarat till Barnsens

Nytta.

HS / D 65 - 4r

Nÿtta och hugn. Och om Pijkan will favorizera bar-nen blifwa the offta så rijka och förmögna på Ren-nar, at the sina föräldrar i Rennars mÿckenhett wijdt öfwergå.

3. Om theras frijerij och des kostnat å bägge sijdor.

När någon Lapp skall begynna sitt frijerij hwar han måst pass den Pijka han förmenar sin tillkom-mande hustroqwinna hafwa helst medh hännes gif-na Rennar, så at om någon Lapp hafwer flera änn döttrar, begiänner frijaren altijdh efter, som han hafwer bästa Pijkan medh sina Rennar, Oagtan-dt om den samma är ährligh eller oährligh, dÿgdeligh eller wanskapligh, allenast hon är rijk och förmögen på Rennar.

Wanligen begynna the sitt frijerij wijd Tiburtij tijdh, eller den tijden som foglarne begynna sin sang, och när frijaren kommer

i: till

till pigornas föräldrar, skall han föra brände-
wijn med sig, then med at pläga brudens för-
äldrar, hwilket the kalla pourist wijn, det är
Gudi fruchtz wijn, eller thet brännewijn han
will helsa sitt tillkommande swärfolck
med, eller [illegible] h. e. friarens brände
wijn, hwilket friaren måste spendera, att
honom må tillåtas tala med theras dot-
ter, och hos föräldrarna och bruden söka
benägenhet och wänskap.

Detta theras friarij påstår offta i ett,
twå eller trenne åhr, och i medler tijd
så offta friaren kommer [illegible] till
pigornas föräldrar och theras anförwan-
ter, måste han hafwa brännewijn med sig
att spendera på them. Om nu friarij icke
lyckas uthan [illegible], skola pigornas föräldrar
allt betala till friaren igen, hwads han på-
kostat

kostat och på dem spenderat hafwer i brännewijn
och toback sedan han begynte fria, dess undan-
tagandes pourist wijnet, eller dett han spende-
rade tå han första gången kom at hällsa
på them.

Orsaken att denna friarij så länge på stå
är denna: att friaren som begärat en Rijk
Mans dotter måste gifwa föräldrarna och
närmaste af släcktet en ahnständig efter-
som han är rijk och förmögen till, hwilckett
the kalla peck eller styfwer; i hwart styfwer
måste wara uthi minstone 2. st: Dalrar,
dett är 6. ord, Men wanligen styfwer må-
ste wara 20, eller 40, ja 60. Lodz wärda, hwil-
ka styfwer friaren skall förähra fadren, Mo-
dren, brodrarna, Systrarna och the närmaste
af släcktan. Och skall friaren gifwa uth fä-
dren i hederbyrlige ett dalrars kopp att dri-
cka uthur, hwilckett är thet första styfwer;
dett andra styfwer är sworkiettill antigen

Ett

af koppar eller messings, thet tredie styken äro
hennes ringar eller fingerklädar. Moderns styken
äro först att bölheren hålla, thet andra een ähre-
klädnings, som the kalla volsi; thet tredie een
penga som the hafwa om sin hals, alt medh sölf-
were Mallior besatt, som the kalla tröcka, och
dessa äro faderns och moderns ähre-stycker.
Sedan gifwer fästeman brödrena, systrarna och
the andra aff slächten bölheren stycker, sölfwer-
Mallior och annat bölheren; Man hafwer
och een möste hufwud af fästeman sin faders-
gåfwan, så framt han skall blifwa sin brudz
mägtigh.

4.

Bröllops, kyrckio, och Giästebodz Cere-monier.

När nu så wijda kommit är att Ett äckten-
skapp bewilliat och slutitt emellan ewnelliar
twänne personer, och bägges föräldrar
och släckt hafwer gått af frijaren till fästesen

Om

Om theras Fadersgården, komma slächten å bägge sidor, till pijgornas föräldrar, hwarest sedan talt Lekmannens skall, så och hwar och een förer sin ullvast eller gästebodz kost meds sigh.

Bruden tagen ther efter Resan the till kyrckian eller prestens att copuleras, klädandes sigh i sina fadrens stånds sätandes; Brudgummen tagher på sigh sina bästa kläder, och att wölkunarbälta om sitt lijff. Bruden tager uthur sitt hår sitt flätta bandh, thet gifwer hon åth een pijgha som närmast af slächten är, uthbreder sedan sitt hår, och sätter att förgylt wölkunarbälta eller kij på sitt hufwudh, Item binder och kringh om sigh att wölkunarbälta. Doch ähr kringh tagandes the någon annan Brudeskrud, uthan bruka den the hafwa förra åt kom-ma till mögha.

Då the gå i kyrckian gåår annlagg näst henne

Förr

före Brudgummen den the kalla automolma
eller förman, eller autom unetza, then före-
gångaren, sedan följa the andra Lapparna
efter: Näst för Bruden går någon piga,
där efter Bruden som gemenligen ledes
och släpas af een Mans och qwinnos perso-
son, och ser Bruden något sorgse och
bedröfweligit uth, ställandes sigh som hon
intett hade någon tillfredz at inlåta
sigh i något äktenskap.

3e När förrättat copulation förfoga the
sigh till den kotta där the skola hålla sitt
giästabodh, till hwilket hwar och een som
budin äro bär sin giästabodzkost, den the
lefwerera till een kapp, som sedan koo-
kar, och sedan ibland gästerna uthdelar
och expenderes mäst af Brudgummens
och brudens föräldrar. Brudgummen
och Bruden sittia allenast hoos hwar
andra, hwilkom innan gifwen thereas
Calaal

HS / D 65 - 7r

drakt af gästebodz kosten, sedan äta the andra gästerna. The unga gossar som intet kunna få rum inne i kottan, liggia på taket, ther the underkasta sina kroppar allahanda, hwar på kroppen binder rött, som the långa upp igen-nom kottataket, och ther thet förtära.

När the hafwa ätit taka the Guds, så sägan-de: Gudshafwi tack, som oss denna spysning och förnärdt hafwer, och taga hwarannan i hands så många som äro i kottan; sedan begynna the at kiöpa brandewijn först Brudgummens och sedan Brudens föräldrar, och sedan hwar för sigh, giörande sigh såledz lustige och glada.

Om Föräldrarnes heemgift meds Barnen, när the skillia them ifrån sigh.

När nu Lapp hafwer begiftsigh brukar mästa

Then.

han strax effter Copulation och öfwerståndit
Bröllopp följa sin Hustro till hennes föräl=
drar, och sin swärfader tiena uthi Ett åhr,
förr än han får sin unga hustro af föräldrar=
ne och the Renar som henne ähro tillhöriga.
När han ett åhr hafwer tient, så leferera
fadren och Modren Mannenom sin hustro,
och the Renar som hon sielf äger, eller the
som tillärade äro af the unga pigan gifna
wore, så hon war ett Lijtet barn, hwilka
kallas Tandawäijar: Och händer offta att
een Lappepijka äger = 100. eller flera Renar.
Sedan gifwa och föräldrarna sina dotter till
hemgift = 100. eller och flera Renar, Item
Kittlar, Koppar eller Maßings, een
panna eller Tiäll, sängekläder och An=
dra hußsaker; I een Summa alt hwads
een behöfwer till sitt boo. Sedan måste
och släcktan, brödrar och systrar och alla

the

the som af frijaren hafwa fått någon hedersgåf-
wa gifwa honom någon anständigt igen, i synner-
heet emot then hedersgåfwa them af theras bru-
gen widerfors, när han befryndade sig med the-
ras syster eller fränder; Dock at then som af
frijaren hafwer fått ren eller twå ist: Väl-
dett åhr 5 eller 6 Rend. han måste gifwa
sin Brudgum i hedersgåfwa 1: eller twå goda
Renar till bewis igen. Hwarföre the Lappar
som förmå alstar gerna sitt spendera sina
hedersgåfwor på een rijk Lappdotter, hwar
kommer till een stoor förmögenhet på
Renar igenom sitt giftermåhl.

När fadren hafwer befrämmadt sin mågs brud-
skatten, samt hwad the förmå gifwa
sina döttrar, flyttiar thenna mågs ifrån sitt
swärgerfolk, om han icke längre hafwer
lust hoos them bo och wistas.

Thuri

Huru the inbördes ärfwa hwar

Andra i Löst och fast, Barnen Föräldrarna
Et vice versa.

Lappanes egendom består mäst uthi Kiörlige saker, som äro Renar, Silfwer, penningar, koppar, Mässings, och kläder, hwilket ärfwes alt efter Landzlags, att brodren tager twå delar, och Systren een tredie deel. Men hwad som först i barndomen äro gifwit af föräldrarna till Sohn eller dotter, thet kommer inte till något byte eller Arfwskifte, uthan hwart och att barn behåller the Renar som aff the några tillwände eller födde ähro, som fadren eller Modren gifwit barnet när the först fingo se tanden i Barnsens Mun, som tillförande förmält ähr, detta skattes inte ibland barnen, uthan hwar och een för sig sin byte medh sina Renar. Fast egendom, som är Lands, Siögar, fiäll eller fiskie-

Watre

HS / D 65 - 9r

ireller skifftes än iblandh barnen, uthan så wäl bröder som systrar ärfwa sin faders och moders landh, therföre räknes the wara sitt landh sinne skogar, fiäll och fiskewatn, than theras förfäder befunnit och bodt hafwa.

7.

Om theras hws och boningar.

Lapparne bo eller wistas icke på ett rum eller ställe, uthan flyttia ifrån thet ena rummet till thet andra, och nödtwungne till at bekomma bete och föda för sina renar, som the tilbern stedse nödwändigt hafwa, eller och för fiskewatnen skull; ty när them fisken tryter i een eller een siö eller elfwen, flyttier lappen medh sitt hws och boningh, så at somblighe Lapparn flyttia uth och till en till – 20. mylar och ähn öfwer!

Och såsom somblige Lappar kallas Fiäll Lappar,
af orsaak att the merendeels wistas och bo
i fiällen; och somblige kallas Skogs Lappar,
hwarföre att the hafwa och wistas i Skogen
och widh stora Skogar och älfwar (: som i Lap-
marcken finnas ganska många och stora)
söckiandes ther sin födo medh fiskiande, ja-
gande och Wildtwara. Så boo nu desse fiäll
lappar allena under fiäll och paulunar,
them the föra hwart the willia, och ther så
them ther theras boskap kunna bekomma
sin föda och bet. Till sina pauluner och
Tiäll hafwa the 4. stolpar, igenom hwil-
ka the sätta twenne åsar, och läggia ther om
kringh små tiäll stänger, hwar öfwer the
draga sina täält aller tiäll af walldmar;
the lyfta begge dubbla tiäll när stort
owäder och slaggwäder, [illegible]

Hwar

mar och thet andra af blågarn. På bönd:ne sina
Kottar hafwa the een wanligh dörr, ther igen=
nom the ingå, men bak för Kottarna haf=
wa the een lijten dörr, ther igenom the
inbära theras matwahror, hwilket thet
the fånga af Skogen, såsom foglar och
wildbrå; eller af Siögar såsom ähr alla=
handa fisk, hwilka man icke inbähr igenom
then rätta dörren, utan thet skall inbä=
ras igenom bakdörren. Man Ost, Miölk
och andra Matwahror bära the igenom
then rätta dörren.

Skogslappar, eller the som boo och wi=
stas i Skogen och wid siöar och Elfwar,
bygga Kottar af bräder mäst såg wägg=
giar, somblighe bygga sina Kottar af graf=
ryß eller bull ryß, somblighe af graan=
barr, och somblighe af torff; och thesse
Kåtarne

HS / D 65 - 10v

hwars botten står midt uti siöar och Elfwar, ther
the bruka sitt fiskerij och jagande, slyt thet flyt-
tia åthskillige ähtbara dyhr.

I samalta botten ligga alt hwad folket, hwad-
bonden medh sin hustro och döttrarna på
den ena sidan om eldan, drängiar och pi-
gor på den andra sidan; för golf bruka
the biörnhudh för thes warmlighet skull,
thär på lägga the een rennhudh eller twå,
på hwilka the liggia, öfwan på sigh hafw-
a the om wintern fällar af fåhr skin
eller renn skin, och thär på stora kannar,
them the kiöpa af the Norriske. Men om
sommaren bruka the allenast kannar,
hwilka the draga öfwer hufwudet för Mygg-
gornas myckenheet skull, som här öfwer
måtton mångas; och at the thesto bättre
kunna

må kunna liggia under dammena hängia the
theras kiortell upp öfwer hufwudet wid da-
mmena i kottu tankett afsta.

Mitt i kottan hafwa the klädsom mäst al-
tijds brinner, underhugandes mitt i Nat-
ten: och at kläden icke må giöra skada, läg-
gia the ändt omkrings klädstenar stor-
mer, hwar öfwer hänger een jernkätta,
ther på the sätta sina koka kittlar, ther i
the altijd hafwa mat i förråd, att wärma,
koka och knäcka sigh uthi; kring om wär-
kittelen läggia the 3. små stockar, ther på
the sönder hugga kiött, fisk och annat hwads
the sigh till föda tillreda willia. Brändt-
wijn kalla the Rassa, öfwer hwilket inga
qwinnor pahe skenka må giöra.
Förutan sina kottar hafwa the och små bodar

Ipå

på een stubba upbygd, hwilken the kalla på sitt
Lappemåhl Nalla eller Stabuurar, thenne the
så giöra; at the afhugga ett träd - - 4. eller
- - 5. ahlnar ifrån iorden, och läggia ther på
några stockar i korsweis, byggiandes sedhan
een lijten bod ther ofwan på, hwilken the och
medh bräder täckia och dörr derpå sättia.
Orsaken at the ställa bodan så högt ifrån
iorden sättia, skier för biörn och järfwens
skull, hwilka them offta omkull kasta, och
giöra stoor skada och theras goda förtära.

Uthi thessa Stabuurar förwara the sina
matwarur och klädar, såsom kött, ostar
och annat.

The Lappar som af penningar och Sölfwer
äro förmögne, förwara thet under i jor-
den, thet the kalla Roggai eller groop,
hwilket skier sålunda, Lapparna tagha een

kittel

stoor Koppar eller Mäßings kättill, them sättia
~~them sättia~~ the neder i jorden, och i hennes
läggia the ett skrijn eller kista medh låås
före, hwar uthi penningar och Sölfwer för-
waras, them öfwan på läggia the bräder,
och öfwantäckia så medh jordh, torf och
Mossa, på thet ingen må märkia hwar-
est the hafwa bem:te groopar eller giöm-
mor. Händer och så offta, att hustron och bar-
nen icke weeta hwarest Lappen hafwer
sin groop, hwarföre the och alldrigh igen-
finna samma Rum och ställe, om Lap-
pen skulle i hastigheet igenom döden
afgå.

Huruledes the Boosliittia ifrån thet Ena Rummet till det andra.

Lapparna som tillförende förmält ähr, kun-
na icke boo eller wistas på ett Rum för

[illegible]

Rennarnas myckenhet; altså draga the af och
an upp i fjällen och åter uthför i Skogarna,
sökiandes bete för sina Rennar, och thet på
åtskilliga åhrsens tyder, således.

Om wintertyds kunna the icke bo på the
höga bergen för owäder och myckna snöö
skull, där och ingen mat finnes, altså
äro the om wintertyds i Skogslandet,
ther the kunna i djupan snöö hålla sina
Rennar tillsammans, och wistas så merhe-
ndels så att kunn ifrån Jula tyd, och
till Wårfrudagen (: Annunciationis Ma-
riæ. Men tå snöön begynner smälta
draga och beflytta the längre upp i fjäl-
len och lägga sigh närmare in emot
them, på thet Rennarne icke må tröga
mycket omkrings och förskingras, hwarest
the wistas in till Erici tyds, tå och ther

Hnas

HS / D 65 - 13r

och magra bära sin affödar, therföre komma the
på att draga in till Johannis eller Midsom-
mars tijd. Sedan när gräset och örter begyn-
na wäxa i fiällen och dalarna, fly the längre
Upföre, sombligen in till fiäll ryggen, och som-
bligen öfwer fiäll ryggen, och det för Myg-
gens skull, som ther förmyckit mancka och
giöra theras kalfwar stora wånda; hwarföre
at undwijka desse ohyror, som theras kalfwar
hårdt plåga, måste the med them fly på
the högsta bergs the finna och kunna kom-
ma.

Å bemälta fiäll resa the ofwan alt
till Bartholomæi tijd, tå the åter begyn-
na så sachta draga utföre igen till Skogs-
garna, med hwilken resa the continu-
era alt in till Juhla tijd, tå snöhen
åter begynner blifwa djupare, at the

Ej kunna

i hwarn kamma som kunnar tillsammans
hålla.

Med förplichtiande tillhöör följdes.

The ungdelar som hålls, och thesom wintern
i een Actjon insamna, lägga där till med
alla sina kunnigheter i Actjer, och föra them
ifrån thet ena rummet till thet andra:
Om sommaren tycktes the desse snarare
på dansarna, följdes; att the dansa bränn-
en både them the blinda swinges om dans,
läggiandes på thes kropp een hopp klädes,
dät the kalla Tobbis, et dyggen ida mä
förborgande och skyddande, thet på bindes
the hwads huset the på dansarna tyckes
willia i thjön inlagdt.

Sedan dansa the alla dansarna tillsamm-
mans, men sombligen dansa the sina sånger

J: the

thenunder göra alla Lappar; främst går Hus-
bonden och hustrun några Renar och lät
them hwar draga efter sigh; ther näst kom-
mer hans hustru, sönerne och några lass,
Sedan följer hela Renhiorden, them
theras barn och tiänstefolk skola sorgfälligen
för sigh drifwa: alraytterst kommer
den som förer Trumman, hwilken icke
skall wara någon qwinnes uthan mans
person, emedan the ähro i then wahnan,
att om een qwinna skulle föra trumman,
eller then wägen, ther hon warit framme
om, innan then dagens förlopp ända, så
skulle hon antingen strax dö, eller och hen-
ne någon dödeligh kranckheet widher-
fahra.

Så the nu komma till thet rum ther the
åter willia versera, upslå the igen sina
tiäll

HS / D 65 - 14v

kiäll, hwarest theras renar löpa kringh om
kiällan, som af qwinnor och theras tienste-
folck blifwe drefne i band, ther the dagar
och nätter löpa af och an i kiällan, men
om middagen drifwas thesse renar hem till
theras kottar, hwilcket om sommar= och höste
tijd, tå the ännu allra twå gånger om dagen
mälcka sina wajor; och på thet the skola kun-
na hållas tillsammans, hafwa the högdt
renngårdar, såsom wåra hagar, hwar
på äro twänne portar, igenom then
ena komma the in, och igenom then
andra löpa the utswigen. Men när
the mista i kiällan ther ingen Skogh
finnes, underslå the små påhlar i jorden
them the kalla tiolde, att i ordningh
framföra sina kottar, hinderande wajor-
ne ordentligen wid hwar påhla, där

the så

the ståå widen och mälka them, hwilket när thet ähr giordt, släppa the them strax åter till betz igen.

9.

Om theras Diet och Maatwarornes förrådh, winter, Sommar och andre åhtskillige tyder.

Lapparnes föda bestå mäst af boskap eller Renar, sampt willbråd, fogel och fisk, thet the förtära winter och sommar uthan bröd och mehrendels uthan Salt; och såsom the ähre tvåggehanda slagz Lappar, som tillförende är förmält, Nämbligen, Fiällappar eller Granlappar, altså bruka the icke alldeles einahanda Spijs. Fiällapparne hafwa en sin föda af boskapens bruuk, söke något

fisknät, uthan äta kiött, ost och miölk, höst och winter
förtära the föga annat än kiött uthan salt och bröd,
undantagandes alla fredagar, tå alla Fiällappar
hålla sina faste dagar och willia tå icke äta nå-
got kiött uthan fisk, och så framt the ey sielfwe
kunna fåå fisk, kiöpa the honom af andra Lappar,
om the tå ingalunda kunna fåå fisk till kiöps
eller den sielfwe fånga, äta the miölk och ost.
Kiöttet koka the ey hårdt uthan medh een sachta
Eld och föge längre än fisk, ja offta koka the
kiött och fisk i een kiättill.

Om wåhren äta the mäst torrt kiött och Ost, om
Sommaren förtära the mäst miölk och ost,
så will thet som öfwerblifwer sedan the hafwa
gjordt Osten, hwilket the kalla Lamudha.

Item tillreda the och wälling af Renablod i
watn kokat, hwilket doch them är een bruuk-
ligh och gemeen Spijs, denna blod förwara
the i tunnor, halftunnor, fiärdingar och

Ankare

Rehnningar, hwilken köpes och säljes efter pundz och wigt.

All maat måste mannfolken koka och tillredha och ey qwinfolken, undantagandes när qwinnospersoner ähr på resan, then inga Mannspersoner ähro stadde, allenast koka aldrigs någon qwinna, uthan thesses arbete ähr giöra kläder, skor, handskar, remmar och alle andre åthygs: Mannspersonerne ähro förskaffa, koka och tillreda, hwadh the förtära skolla.

Då Lappen hafwer kokat Ost, Renkött, fisk eller hwadh han kokat hafwer, lägger han thett antingen på barkst, som the kalla Lappar bricka, eller på ett skijn malderar, men sällan brukar någon Lapp fat eller tallrickar, uthan när the koka miölk eller wällings, äta the i fatt, men deß föruthan bruka the ey något fatt, uthan

Som

HS / D 65 - 16v

Om Lappen nu ernast hafwer att läggia in fisk eller kiött uppå, brukar han sina hanskar eller Myssa, och läggia slär uppå sin maats.

Och när the äta kiött eller fisk, dricka the om-kringh then soppan i kittlen kiöttet eller fisken äre kokat, then the kalla Läbma.

Granlapparna eller the som boo och wistas i granskogen och wid Elfwer eller Siögar, hafwa sin föda af fisk och wildbråd the fånga af Skogen, then äta the winter och sommar, kokt och rååt, nembl. färskt och uthan salt och bröd, dock och torkadt fisk som the wåhrtyds och om sommaren torka i wädret och sedhan, then the äta för bröd, undertijden kokatt, och undertijden okokatt.

När the alla tillhopa hafwa ätit, sittiandes rundt om kringh kittillen, tacka the Gudh för maat sålundz; att the uplyffta sina händer

hwarken hafwandes: Hwilken man i lag som ostmaten till giorde ostupt hafwer, och sedan drecka the hwar andra hwardanna, så många som thet hafwa.

The förwara och een Renamiölk, som the hwardt på hösten mielka i stora kar och låta then frysa såsom is, then the sedan skära sönder lijka som Ost, och äta honom frusin. Item giöra the och smöör af Renamiölk, i thet the ösa honom såsom Ost i een kittill och röra tillsammans miölken, ther af blifwer ett hwijtt smöör såsom talg, hwilket the lijtet salta, och sedan förwara the thet i ett kärilla.

10.

Om then frucht som i Lappmarcken finnes, och Huru then tillredt och förtärt warder.

I Lappmarcken finnes well ingen frucht, som i the södra orter och länder i theres ymnoghet wäxa, doch finnes ther några gräs, såsom på

Landen

HS / D 65 - 17v

Kusen orten nÿ maja. Hwarlab wäxer ther ett gräs som Lapparna kalla Kammöll eller Lappsko-gräs, efter thet blomstret är i ansende som een Lappsko, hwilket blomster är blådt och mörck brun, hwarder frö inne i blomstret, des blad äro stora som kålblad, des stielka ett finger tiock, des root är ganska bitter; detta gräs wäxer i een ganska stor hast, och utbreder sigh mächta ansenligen, så att des högd blifwer på någre wekor till tree alnar eller något mehra, doch äter intet creatur detta gräset, utan skyr therföre såsom för ett förgift.

I Lappmarken wäxer och Angelica petrosa i een stor ymnoghet, sårdeles upp emellan fiällen i dahlarna, hwilken är söt och stark, detta Angelica gräs kalla the Swenske /: Lappgräs :/ eller Ferske på theras tunga mål, des stielka, förr än thet blifwer sigh i frö, äta Lapparna såsom: the offrandha

Talm

den yttersta barken, och innersta kärnan starka
thå på glöd och äre förtära, till hwilken Spisbella
Lapparne hafwa een ganska stor lust och behag.
Detta Angelica gräs warda kallad och Lapparna,
således; the afskära den stielken som begynner
att utspricka till frö, hwilken the koka i Ost
wassla een heel dag, till dess thet blifwer rödt
som blod, thet kunna the till winteren och
andra åhrstiden tyden, och äro een ganska
bitter Spiß, wardar och understyden brukat såsom
een medicyn.

Opp in anots fiällen, wäxa och Rönn och stora
wijnbär i stor ymnoghet, men them förtära
Lapparna ganska ringa. Ther wäxa och hiortron
i stor ymnoghet på Monars eller Myror,
hwilka the koka tillsammans medh fisk så
ledes: The koka fisken och utskrädda benen,
och sedan stöta the fisken och bär tillsammans
eena medh een kanna Rötill, och supa thet

C. Vardhan

Vatn medh Rindh. Vattnvällingen giöra the medh Lingon, Kråkbähr och blåbähr, hwilka the äta tillsammans medh fisk, så tilredt som tillförenna förmält ähr.
Sällt Lapparna blanda bähr och miölk tillsammans af allehanda slagz bähr som hoos them finnas.

Acetosa Major mäsar the och i een ganska stoor myckenheet, den the koka tillsammans medh miölk.

Lapparna insylta och hiortron på ett synnerligit sätt sålundes.

The plåcka af the hiortron som nu begynna mogna och warda alldeles rödha, them läthe the uthan watn medh någon saft sieda på een sachta Eldh, hwar af mäste hiortrona blöta, ther på ströö the lijtet grant salt, och förwara them sedhan i

Näfwer

Näfwer Skiäppor wäll omwundna, hwilka the sättia under i jorden, och öfwertäckia sedan medh mulldh, them the om Hösten eller win-tern uptaga, när the them förtära willia, och finna thå så friska, som the nyligen af=plockade woro.

Lapparna bruka och tallbarck sigh till födo, syn-nerligen the Lappar som i Skogslanden boo, Denna barck kalla the Saitopetzi och honom sålundas tillreda; the flåå uf barcken aff stora tallar, hwilkt den som är närmast Roo-ten, den the och wäll afskrädda, at han ähr i Anseende såsom grannt kraft Denna torcka the lijtet i Solen, sedan skära the honom sönder i små stycker, och läggia honom sedan i stora Näfwer Skiäppor, them the i jorden, öfwertäckia medh sandh under=gräswer, och låta så een heel dagh brinna

Elden stor

Een stoor stod tijds thet Skinpen ähr undergångn
men, så the spänga tarmen ähr han rödt och
sött, hwilken the sedan som att confect förtära.

11
Om Reenernas artt och Natuur.

Reenarne ähro twenyehanda somblige wildhe=
Renar, som löpa i Skogarna och fiällen och
warda fångna medh snaror, såsom och medh
Spiut, pijlar och byssor dräpne och skiutne, för=
talar Matthai tijds om höstan, när Renarna
löpa i sin brunna, så gå Lapparna i Skogen
ther the märka wildrenarnas wistad, och ther
binda the sina waijor, när så wildrenen
will komma till waijorna, warder han med
byssor eller bogha skuten. Item warda the
och om wåhrtijden dräpna när snön är
skarp, så ränna the them upp medh skijdh
eller andrar, medh hwilka the löpa ofwan
på snön, men dhe brister igenom.

Om wi

Om wi något achtade af wildrenarne och Lap-
parnes wajor som hafwa lupit tillsammans,
the kunna kallas Kattaigiar, hwilka warda
stora och starka och the bästa körrenarne, utan
om the begynna brunstas, wända the sig mot
them som them körer, och slå them med sina
fötter.

Tamrenarne äro the som tillökas af Lappar-
nes Renar, hwilka många Lappar äga – 100.
ja – 1000. och förnämligen ther Ägare, thesse må-
ste skötas natt och dags, winter och sommar,
att the icke må bortkomma, eller af wild-
diuren förskingras.

Desse löpa tillsammans såsom uti stora
hiords, af hwilka förnämligen kunnas såsom
Hästar och Oxar; the som af naturen äro
snälla och qwicka brukas till körrenar,
och kallas wajorn härck; thet äre körre-
nar, den andra brukas att draga lass, och

kallas

Kallas Lykom Herci eller Kußrennar.

Rennarna som the willia truga till arbeta, tyg-
gar lappen medh sina tänder (: prudenter dictum:)
the swar som äro trängde om theras benägen-
hets, att the sedan icke hafwa någon naturlig
krafft etc. och kallas thesse äfwen rennar; the
andra som icke så mycket betäras, kallas
the Servi eller Brunste rennar, af sin brunst
och bruna.

Thesse rennar löpa i sin brunst och bruna medh
wajorna Matthæi tydh, eller något tillförene,
lijka som bockarna om Bartholomæi tydh;
the Brunste rennar som tu icke förr slachtas,
warder theras kiött förnedt, lijka som bocka-
kiött, men the Brunsterennar som slach-
tas i rätten tydh, theras kiött äre mer
tiänligare, och hålles af Lapparne för thet
bästa.
Wajorna gå medh sina afföder i 40 wec-
(: Kor

kor, lika som när kor, och börja the gemenligen första Philippi Jacobi tyds eller den 3. Maij, den dhe kalla Creutz mässo eller Erici tyds, eller Urbani, den dhe kalla lante päive.

I begynnelsen hafwa kalfskinnarna sin föda af sin Moders Miölk, och kunna aldrigh wara något [illegible]. Annars stanna the i första Kådbladen, sedan följa the bort the första dagarne wid Jacobi tyds eller lijtet tillförenna, och tå igenmöte sinnerlig stöd, at skilia sig [illegible] som på slaghtas giöras the gemenaste och finaste wänder. Men the som slaghtas Laurentij eller Bartholomäi tyds, af them blifwa tilberedas grofwa wänder.

När kalfskinnarna begynna något tillwäxa, äta the gräs, löf och örter som wäxa i fiällen och följa altijds sina Mödrar, the springa moot hwar andra, Mödrarna moot kalfwarna och kalfwarna moot Mödrarna, så at ehwar mäst wägen ... 100-

[illegible]wajer

De wajor wistas tillsammans, kunna lijkwäll Mödrarne
sina foster igenkänna, och kalfwarne sina Mödrar, ja ofta
igenkänna Mödrarne och fostret hwar andra efter
2. eller 3. åhrs förlopp

Alla wajor äro mästadels dräktige, så at ibland
100. sällan finnes 10. som icke äro fruchtsam-
me, the ofruchtsamme wajor kalla the Råna, hwil-
ka warda gemenligen feta om sommartijd,
och blifwa altså therföre slachtade.

The wajor hwilkas kalfwar bortdö eller slachtade
warda, mjölka icke så mycket som the, hwilkas kalf-
war lefwa. Den miölk som samlas ifrån aff-
tonen och in emot morgon dijr kalfwarne, se-
dan hållas the ifrån wajorna från Morgo-
nen och in till klockan 2. eller 3 efter Mid-
dagen, tå the mjölka sina wajor. Den wajan
som mäst mjölkar om sommartijd, kan
man till ett halft stop, hwilken miölk är
ganska kraftig, så at när hon skall kokas

iblandes

blandas lijtet watn uthi, och thiswäll warder tunt som äggamiölk. af bara Renmiölk giöra the gemenligen Ost, så att af 10. wajors miölk, giörs man ost så wijd som een tallrick.

Alla Renarna bortfälla sina horn een gång om åhret, och the Renar som äro the bästa fälla först sina horn, hwilka sommaringom igenwäxa och äro i begynnelsen luden. Men wajorna behålla sina horn in till then tyden the afföda och bära sina kalfwar.

Renarnas Spijs äro gemenligen hwijt mossa, then the wäll alla åhrsens tyder förtära, men om sommaren söka the i dahlarna the bästa örter och gräs som the kunna finna. Item löf, och i synnerhet thet i fiällen wäxer på småått Rijs, hwilket är ett tunt och fett löf; Men aldrigs äta Renarna starr eller annat groft gräs. Mot höst tyds när jorden öfwertäckes medh snöö, söka the mäst efter then

Christa

HS / D 65 - 22v

Hwijta mossan som finnes både oppå fjällen och
Skogslandet, efter denna mossa grafwa Ren-
-narna medh sina fötter, i thet the kasta un-
dan sigh snön, och thet lilla the under snö-
finna förtära the: och ehuru nu wäl sådant
synes wara een ringa Kost och föda, werda
Renarna gemenligen fetare om hösten sen-
dan the begynna äta af bemälte mossa, än
the äro om sommar tijds, medhan the äta
löf, örter och gräs.
Renarna äro ganska snälla, unga och snara
Creatuur, som medh sin snällhet och snabb-
het under thier öfwergång, kan man altså
om hösten tijds och först om wintern åka medh
een Ren 8. 9 eller flera mijlar om dagen,
och när man på thenna åkat hela dagen,
stänger man them i Skogen, ther the om
natten söka sigh föda under snön, eller
man binder them wid något trä, ther af the
få lafwa sigh till föda.

[illegible]

HS / D 65 - 23r

Lapparna äga många flera wajor än som Oxdjuren när, så at then Lapp hwar ägher 100. wajor, behöfwer ey flera än som 20. eller 30 Oxrenar, thesse wajorna får the af them, hösten och sommar sigs Ost och miölk, thet af the hafwa sin näring och uppehälle.

Wajorna molka Lapparna således, at the under-tyden binda them widh een påhla, undertyden står the wäsa, så taga the een Skopa i hwil-ken the molka af 8. eller 10. wajor, hwilket arbete giöra män och qwinnor, unga och gam-bla.

När the mölka falla the på knä och hålla Skopan i then ena handen och med then andra mölka the, strax the hafwa mol-kat giöra the Ost ther af således: at Lapp-qwinfolken måll twätta sina händer, och när miölken är östat öfwer hon ostan uti Kittillen med een Skopa, och så

sitta

att Osten är upfylt med ost, sätter hon att an-
nat mindre kar ofwan på sin trysta Osten till-
samman som under står, och så giör hon till dess
= 6. eller 8 kar upfylte äro. Sedan wänder
hon om Ostarna, så att thet som underst wahr,
kommer öfwerst: trysta altså Osten icke
med sina händer, utan den ena Osten wor-
der trykt af then andra. Denna Ost är gan-
ska god, som giöres af den feta mjölken som
wajorna mjölka om sommar tijd, medan
the förtära thet feta gräset som wäxer i
dahlarna emellan fiällen. &c.

12.

Huru Lapparna sigh förehålla i sin Gudz-tienst, troo och Lärarne.

Lapparna weta wäll att thet är een Gud
som skapat bådhe himmel och Jord, och att wij
alla genom Gudz Sons dödh äro återlöste

Likwäl

wände oss af sina Lärare underwiste, lärt oss till-
hålla, huru the sigh i sin tro och lefwerne förhålla
skola, att the måge blifwa Gudz barn och ärfwa
hans Eviga saligheten: The wände oss och sin
tillorderade Öfwerhet Straffande för sina be-
gångna synder och laster. Men emedan the af
ålder hafwa lärdt i att grufweligit mör-
ker och willfarelser, hwarwid i hällan och
Regenten så wida afbelägne orter ifrån
andra Menniskior omgånga; altså kunna
ännu hoos them nyheten wijdt Afwellsen
och grufliga willfarelser, och ännu äro
the willia hwar kunna, kunna oss tro på
Gud, och likwäll äre the nögde sina
förfäders willfarelser, och sigh thet så
nögdt beropa, at hwad förfäder, hwar the
hålla heligt hållit, så och så lefwat och sedan
sedhan tänkt och ärnat hafwa. Ähr för den

J. Huell

skall mycket swårt till at utrotta denna hos them öfwer-
dra myckna Widskepelser.

Af Lapparna äro grofwe afgudadyrkare the offra sina
twå afguder, Thor eller Thordöhr, samt Storjunka-
ren och Solen, som wijsa en skallförmåla, näst the
och myckit timmeligit och förgängeligit godz och ägne-
renb, som sina dahrar, wäldar och penningar, hwilket
the hålla för sitt högsta goda, at wara rijk och förmögen.

Dock berömmande är thet at the wachta sigh för
grofwa odygder, thy barnskapp och grofwa synder
äro hoos them icke så gemenligt brukeligh.

Theswärre thet och står mindre trängs, at the skola
komma till Kyrckian och Gudz ords hörande, doch
fyra the alla helgedagar och Söndagar, på hwilka
the och afhålla sigh ifrån allehanda wärcke arbete,
ther tijtar the menta at Gudz ord predikat warder,
och thet giöra the icke allenast Söndagarna uthi
och Sabbatzdagarna eller Lögerdagarna, på hwil-
ka dagar the och gånna icke arbeta.

C. Tå

På Söndagarna låta the ock all sina creatur hwijla, och willia the icke mjölka sina Renar, utan låta them gå torriga. Alla infallande helgedagar märka the af sina Rijmstafwar, hwilka the gamla Lapparna brukat för sitt Calendario.

Ock på samtliga helgedagar brukas hoos them Norra ungdt Kinpallshär, såsom särdeles på Juhle-dagen, då sielfwa Lapbönderna icke willia gärna försumma komma till Kyrckia, utan bruka the ytterligt skinpligit offer, hwilket the offra åth Juhlefolket, som the mena wandra omkrings i Skogen och fiällen hoos them på den tijden, och skier detta sålunda:

Juhlafton hålla the nästan såsom annan fasta dags, utan åtniutande något kiött, doch af alt annat som the förtära på den dagen, samla the till sammans uti en liten kasta, thet the och sedan nedligen giöra om Juhledagen hwar och

Finnlapp

Then Lapp beflijtar sigh hafwa een fast Tillwerst :/
hwilka afwalda och förswnnblade bortar the Läga-
gen i een nyttiwa Stuppa giordt som een bröts,
med myst, Bagall och Säfwar Rheinstat, och Offer
sedan dar ofwan på Lijtat Slott. Denna Camt:ta
Stuppa sättia the, medhan att insigent Rott,
ifrån sina Rottar i att trää, därt the willia
gifwa thet omäringz wandrärda Tiulla,
folck, som the tå mera skola fördas omärings
i Luftan. Will och så ingen hwilbonde
den första dagen komma till Lyrkia, uthan
allenast skickas utaf sönner, döttrar,
drängiar och pijgor, men then andra dagen
komma the sielfwa och hyra den högtijdla-
ligen.

Söndagen manliga helgdagar hafwa the och må-
gen wahldagar, som Catharinæ dags, Marcus Mäß
eller Carte päive, Item Clementis dags på hwie-
l:Kan

kan ingen Lapp will jaga eller skiuta, förgif=
wandes them skolla myken olycka dett åhret inne=
hafwandes, om the på den dagen skiuta eller
jaga skulle, sådeles säya the att theras bogar
skulle sönderbräckias.

Om ordenteliga Öfwerhet sådeles wåhra aller=
nådigste Konungs hålla the i stoor åra och
wördning, önska att honom altyds måtte wäll
gå och föra sitt Regemente med lycka och
wälsignelsen, sådeles när the förnimma krigs
och örligs wäsen på färde, så höra the myket
gärna wårt fädernes landz lycka och fram=
gång, samt segar emoot fädernes landzens
fiender, och äro than öfwer myket gladhe

wara

HS / D 65 - 26v

närmast wäl gåår. Konungens Betjenings-
män hålla the i stor respect, kalla honom
Hußbonde, therföre att han af Konungen
them tillskickat är; alla andra Konungens
utskickade kalla the Konunga Olmai eller
Konungens Män.

Sina tillordnade Lärare älska och ära the
kalla them Hennai; sina Föräldrar och the som
äro i Föräldrars ställe älska the och sam=
maledes, bewisandes them all möjelig
wördnad.

Till dråp och blodsutgiutelse äro ann
[illegible] skall af them mycket begifna, och kun=
na wäl hålla thet hemligit och fördolt.

Sammaledes hor och skiörlefnadt äro —

[illegible]

hwaß them gärnaste gemenat, och hållas icke wa-
ra någon synd, hwarföre bedrifwa the mera
synden hwaß them mera än som andra.
Stolts och högfärdt thy första talen, therföre
the och sine nyheter icke så wäll förwara
som annorledes skina: Man tillsamman och be-
drägeri i handell och wandell äre the myc-
ket begifne, så att the som icke förstå the-
ras ränker, warda af them lätteligen
bedragne och beswikne.

Till sin nästas förtahl äre the och myc-
ket begifne, så att när twå eller tree komma
tillsammans, så kunna the nog annat än sin
förtahla, särdeles folk af andra Nationer,
gifwandes them öknamn eller till-
namn.

I theras

Theras troo ähr dett at the wäll mena, at thet ähr een Gudh och tree personer i then Gudomeliga wärelsen, Fadren, Sonen och then helige Anda. Men förnämbliga Lappar ähro ännu så gröfwa, at the icke willia troo then Artikelen som ähr om köttzens Opståndelsen, och att siäll och kropp skola åter sammanfogade wara på then yttersta dagen, uthan mena Djurens och Menniskionas ande wara ena-handa, therföre föria the som hedningar sina framledna döder.

Dopsens Sacramente hålla the i stoor wördning som tillförenne förmält ähr, hwarföre skynda the sig medh sina barn strax efter födelsen till dop och Christendome.

Till

Till Skrift och Aflösning gå the med stor devo=
tion och ödmjukhet, begå och Herrans högs=
wärdiga Nattward. Emot the fattiga äro
[illegible] af thenn nögsta warkunsamma, så
at om någon fattig Lapp som ingen Renar äger,
kommer till the rika och förmögna Lappar,
och begärer om twå, tre eller 20. wajor til=
länts at mjölka öfwer sommaren, eller at
drifwa något därmed, warder honom
sällan af them rika sådant förwägradt.

Emot the främmande äro the och mycket
benägna, och gärna meddela och skänka
alt hwad i theras förmögenhet finnas
kan, skyfwande them med then mat som hos
them är brukelig.

J. Inbörde

Tibörda yxsta Lapparna hwar andra ganska
ofta, ty theras tydsfärdigt beswär måst thet
utkiänna, at then ena beswärar then andra
af slägt och männer, så hwar och een giör
sin flijt at plaga sina grässer, af thet the
kunna komma tillwäghe.

13.

Om Lapparnas trumbor, deras delineation, samt huru och hwarföre the them bruka.

Lapparnas trumbor ähro giorda antingen af
graan, tall eller biörck, doch måste thet trä
af hwilken trumban skall giöras wara wäx-
ter på ett sådant rum, såsom och efter So-
lennes gångs rätt ordning och icke emoot thes

Lelne

dess gång; denna hwälfwen öfwerdraga the medh
skin, hwarpå the måla medh [illegible] åts=
killige figurer. Mitt på hwälfwen draga the
een lineam eller band, på hwilken linea the
måla siu afgudar som the mäst dyrka, så=
som är Thor den förnämste med sin tienare;
Storjunkaren den andra medh sin tienare,
och desse stå på den öfwerste linien: der näst
in under är een half linea, ther på står af=
ritat Christi bild med några af hans Apo=
stlar; hwilka som ofwan dessa linier är [illegible]=
tatt, äfwe foglar och himmelska tings som
är månan och stiernor. Men näst under
dessa linier är först Soolen afritat som
den medlerste planeet, på hwilken the lägga
een stoor kroppa messings ringar så offta

HS / D 65 - 29v

the wisa sig på himmelen, sedan under dessa
linier äro afritade alla jordiske diur, Biör-
nar, wargar, hiortar, ormar, räfwar, örnar,
sedan siöar och strömmar, alt som figuren
utwisar.

Många Lappar, hwilka alla bruka denna
trumman at spå medh och bruka honom förnäm-
ligast för efterföljande Ordsaker skull.

1. Att förfara hwar på främmande och fiär-
rran orter tillstår.
2. Att förfara om lycka och olycka, om häl-
sa och ohälsa.
3. Att bota medh trolla siukdomar och kranck-
heter.
4. Att förnimma om hwad afguden offer,
och åth hwem the af sina afgudar offra skola

I the

ken under deßa
di the einer, Bör
, dåhmen commer,
t som figuren

banke commen
hukis commen=
hukten stell
mmande och sper=

kt, om hull

er och krank=

lpske ofter,
r offen stolr
iko

ntthor,

liande

rommande
unden hål=
z ringer
ringzkinds
skinn lap=
l bean
inden,
i och boln,
ann hugs
joiste, der
s lapp=
Tjuinfeldten

HS / D 65

Häär slåår Lappen på
sin Spåå trumba.
Häär ligger Lappen
under trumban

HS / D 65

the willia hü
linier ähro o
mer, mangen,
fadin föör og
u Zeriffen.
Många Lapp
kunnbar at
ligen för att
1. att förflun
emn bakar
2. att forfun
på sig och
3. att den m
bakar.
4. att förin
och åth kunn

the kreatur the
Strijmelaren

Och

§. När the willi
och tillfäll,
hvd att man för
Lillkommanden
Lappes på fjellen
gen man tunkl
gjord, han man
at tingenu
i medler tyds
dräst och för
till med f

HS / D 65 - 30r

the creatuur the willia offra antingen Thor,
Stoorjunckaren eller Solen.

Och detta skier på följande
Sätt.

1. När the willia befragha Trum på hwarmehanda
saker tillstår, slår Lappen på trumman föl-
ande: att een stoor knippa Messings Ringar
tillsammman bundna medh att Messings kiädia
läggas på the tecknade figuer, sedan begynnar Lap-
pen een konstlighet hammare af been
giord, där medh han slår på trumman,
at Ringarna löpa omkring på drum botn,
i medler tydh siunger Lappen medh een högh
röst och stämma, hwilket the kalla Joijke, där
till medh siunga alla Lapparna och Lapp-

qwinfolken

quinfolken som tå äro tillstädes, Man=
folken med een högre och quinfolken med
een lägre stämma, hwilket the kalla dunäre,
i denna sångs brukte the några ord, såsom i före=
narghet att the nämpna then ortt; ifrån hwil=
ken the willia hämpta tjänder. När han
nu länge hafwat slagitt på trumman, fal=
ler han neder som een sofwande Manniskia,
och i medler tijd måste the som tillstädes
äro män och quinnor continuera med
sin sång, att till dess trumslagaren
Opwaknar af sin sömpn, hwar med the
skolla påminna honom, hwad han begiä=
rar [illegible] eller hwad han willa wänta; och
tå begynner trumslagaren förtällia,
hwad han med sitt trumslags förhwist

i hiss.

hafwan eller hwij på himmelen under tillstår.

II. När the willia weta och förfahra om Lycka och olycka, tagen the sammanbladde sin tillsam- man bundne Rings knippa på Dödmanns figuur, om nu Ringarna löpa rätt omkrings och efter Dödmanns gångs när the slå på trumman, betyder det Lycka, godt hälsa och wälmågande, både för menniskior och andra Creatuur, antingen de äro när eller fjerran. Men om Ringarna icke löpa rätt omkrings efter Dödmanns gångs, thet betyder olycka, ohälsa och allt ondt.

III. När the willia bota sjukdomar och krank- heter medh trumman, skier det således: den sjuke måste gifwa Trumslagaren een Mes-

singz

sjukz= och han söker Ringz, och man binder kring
om Trumslagarens högra arm, hwilka han
skall hafwa för sitt hufwud omak, sedan binder
Trumslagaren dem i sina Ringskippa
som altijds brukes när the slå på trumman.
Imedlertijd hwarunder han slår måste alla
närwarande Män och qwinnor sjunga; Man=
folken med den högra och qwinfolken med
den lägra stämma, och tå förnimmer Trum=
slagaren om sjukdomen är Naturligt eller
af Trolldom påkommen. Sedan måste
den sjuka utlofwa at willia giöra något
offer af något creatuur, antingen i
Renstiena, oxe, bock, wädur eller något
annat, och det till någon wiß Stoorjunkar

Steen

som söker i detta eller detta hiället, och hwads bann-
slagaren den siuka förestähar, det måste
han strax antingen offra och utgifwa,
eller förplikta sig till een wiß tyd, hwad
han utlofwat hafwer fullkomna.

IV. När the willia förfara hwem the offra
skola, antingen Thor, Stoorjunkaren eller
Solen, skier thet således: När the hafwa
bundit thet Creatuur som the willia offra
bakom sina kottar: dyt intet qwinfolk
är tilligit at komma: slaga the utt hwar
under Creaturens haeß, hwicket bundet
kring om een meßings rings af the rin-
gar som äro tillhopa bundne, besalltyds bru-
kaß

HS / D 65 - 32v

het när thet slås på trumman, tå en tappen slår,
gå ringarna kring om trumman, och när
ringen om hwilken swärdt är bundit, kom=
mer till Stoorjunckarens, Thorens eller
Fogelarnes figurer, stadnar han och kan in=
tet längre komma der ifrån, förr än
offrat till underbarande utlofwat [illegible]=
inna

När Creaturet utlofwat är, utmärkes
thet medelst gul tråd, hwilken the sy
igenom thes högra öra, så at om offrat
skall höra Storjunckaren till, syr man
röd tråd igenom thes högra öra: skall
Thor offrat hafwa, syr man grå tråd och
igenom högra öra: Kan skall Solen offrat
tillhöra brukas man swart tråd igenom wenstra
öra.

Fin

Sin trumba skulle Lapparna sagt, hafwa
henne altijds inswept i Skin, sampt sina
Ringar och Hammar i ett Lomskin förwarade;
där till med få ingen qwinfolk som Man=
någon ähro komma wid henne. När Lappar=
ne boofflyttia ifrån thet een Rummet till
thet andra skall trumman föras afskorst
och icke framst, och thet af een Man och
icke qwinnos personer; Widare tyckes wara
hon och förder på then wägh, ther ingen an=
nan framwandrat, föregifwandes att om
någon Mannqwinna qwinna skulle wandra
öfwer samma wägh på hwilken trumman
wore framförd, förr än tree dagars
förlopp, skulle hon antingen strax dö, eller

något

nogot ondt hanna wederfahras, som the med många Exempel bewijsa skiedt wara.

Men i fall där åtskilligen så fordrades att een qwinnos persson skulle reesa den wägen, hwarest trumman wore framfaren, så måste den qwinnan een Messingzrings till trumman föräära.

14.

Om Lapparnas förnemste afgudar dem the dyrckia, såsom ock om theras Offer, sampt huru och på hwads sätte the offra.

Theras förnämsta afgudar äro desse tree, Thor eller Tordöhn, Storjunckaren och Solen.

Then

Den första som äfte Thor eller tordöhn kalla the
wara ett lefwande tings som så dundrar i
himmelen, och han skolle wara at dödha
och dräpa alla troll, som the mena allestädes
wara i fiällen, i Bergs och i siöar, afmåla
honom för den skull medh en hammar i
handen.

Denna hammar kalla the Thors hammar
och Regnboga kalla the thorens bogha, ther
medh han skall skiuta och dräpa alla the troll
som them någon skadha willia tillfogha. Den=
na Thor mena the och hafwa myckit öfwer
Menniskiones hälsa och sundheet, lif och
dödh, fruchta för den skull alla Lappar myc=
kitt när the höra Thordöhn.

i Ors pä.

Och på dett han icke skall tillfoga them eller theras Creatuur någon skada tyckes the giöra honom offer som följandes skeer.

1. När trumban hafwer utwijst att offrat skall Thor tillgöras, binder renen som slagtas skall bak om kottan, dyt intet qwinfolk hafwer lof att komma, hwicken renen the sticka medh een knijf igenom hiertatt, förwarandes blodet som är närmast hiertat att bestryka Thorens bäläta.

2. Så många renar Lappen slagtar och offrar, så många afguda bälätar skall han upsättia Thor till ähra.

3. Dessa bälätar giöra the af Biörk, af dess roots hufwudet, af hwilken den andra delen, medhen hammar i handen.

4. När

HS / D 65

...lyge them aller
...then thegiöra
...
...kraft att offert
...Brantinsson
...m, dät intet
...m, thicken
...ligenom
...som är när=
...horens bälta.

...n slughter och
...lätan skall
...

...al Biörk af
...llan then andra
...handen.

4. När

Biörk...
skär...
frens...

HS / D 65

...hm aller
...h giöra
...tt offrat
...tine sin
...f intet
...lickan
...nom
...r när=
...s bälata.
...tar oc
...kall
...rot af
...n andra
...4. När

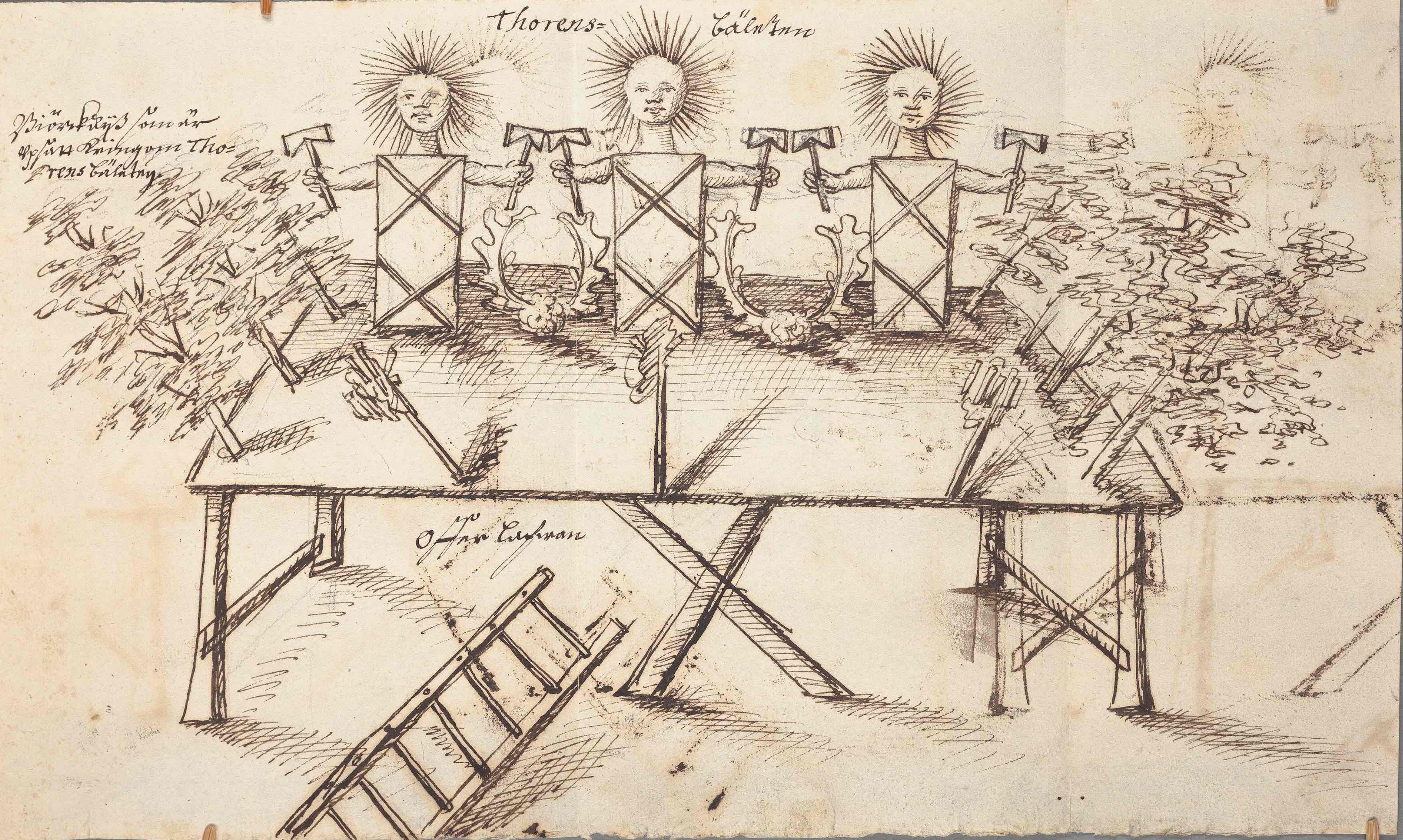

HS / D 65

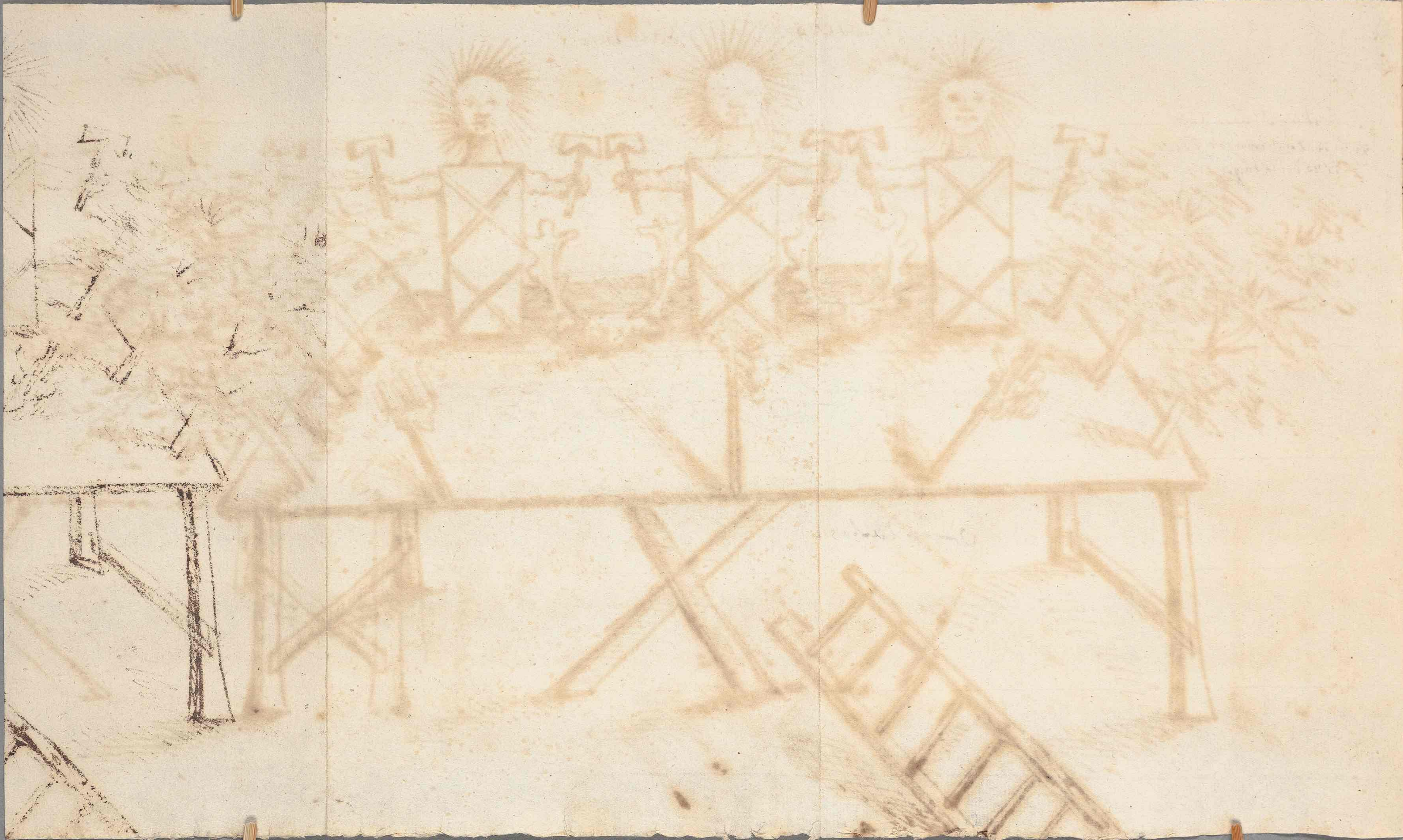

HS / D 65

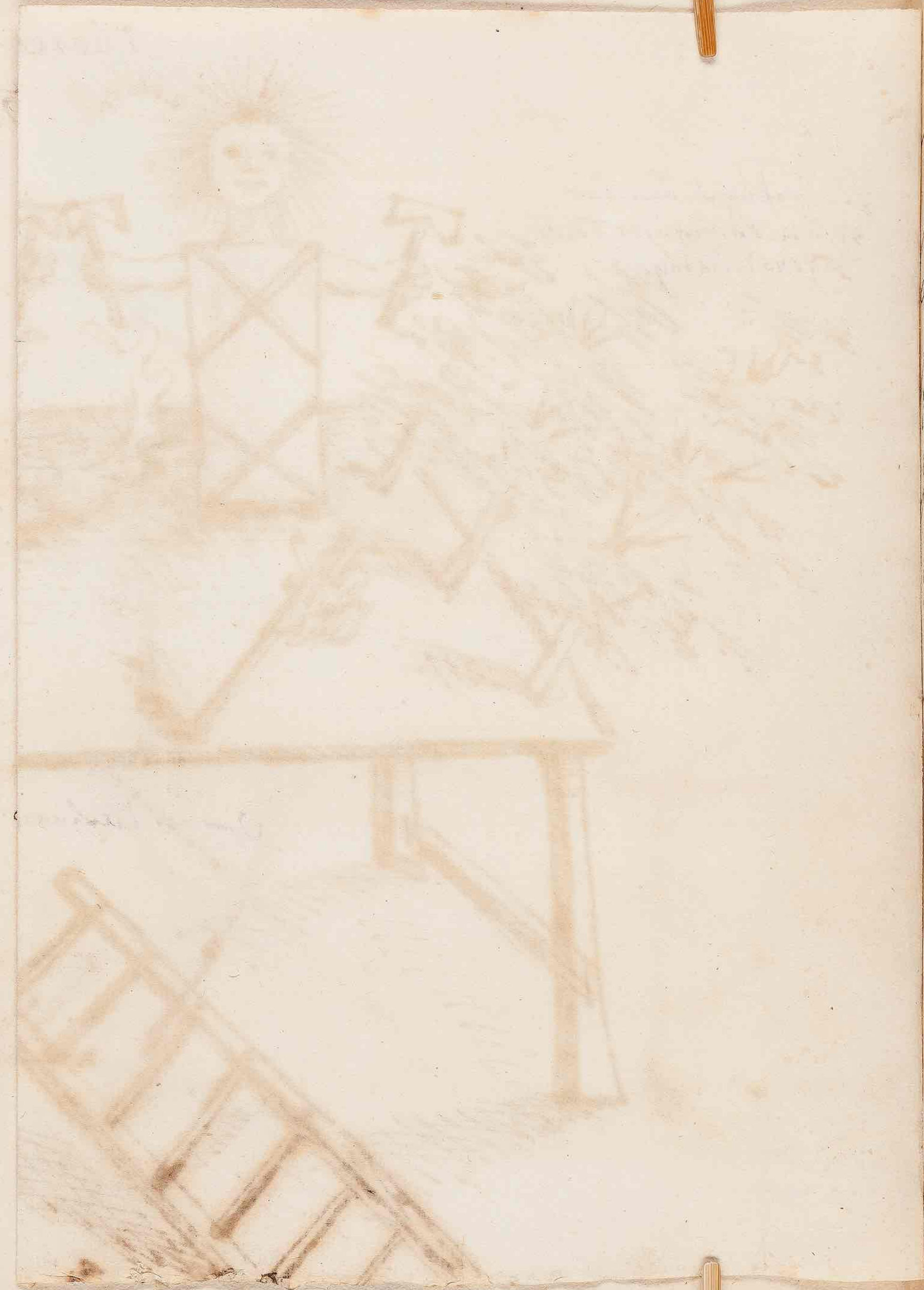

4. När renarne som the offra willia åhro
slachtade, spränga the neder kåtorna bak för sina
dörar tran allenast rijs från jorden, och be-
sättia mechart björkrijs runndt kringom
kåtan. Item the ströö och björkrijs alt ifrå
sina dörar in till kåtan på marken
thär the skola trummorna offrat. Då samla
kåtan och sättia the Thorens bilätan medh
blods bestrukna, samt medh några
korss på thes bröst; bak för bilätan
besättia the hornen och the förnämsta
benen och fötterna. Item the ta-
ga och ett litet stycke kiött af hwar leda-
mot, thet the lägga i een liten näfwer-
skäppo, och äfwa något slött therpå, thet the
sättia på kåtan fram för bilätena.

Item

Den andre Lapparnes Afgud är Stoor=
junkaren, hwar the kalla Gudz Ståthål=
laren, detta ordet är tagit af Norske
Konungarikett, emedan the kalla
sina Landzhöfdingar Junckare; alltså
kalla Lapparna sina Afgudar Stoor=
junckare, som äro större än andre Landz=
höfdingar, efter the hålla honom för
Gudz Junckare eller Ståthållare.

Dessa Stoorjunckare äro Stenguder,
hwilka the finna i fiällen eller wijdh
Siöar, som hafwa antingen Menniskios
eller något Creaturs liknelse; i thesse Ste=
nar, hwarsä the i the fiäll eller bergz
klyfftor, eller wijdh älfwar och siöar; ther
the i förra tijder hafwa hördt något

j: Spökerij

Spöökerij, och mena förden skull att the på
sådana orter een synnerligh tienst sina
afguda bälaten giöra kunna.

Och finnas wijds sombliga bergs tuä, 3. och
flera stenar Gransta, och sådana stenar
kalla the then första Stoorjunckaren, then
andra hans Acke eller quinna, then tre=
die Sohn eller dotter, och sedan the fle=
ra Stenarna tienare eller tienarinna.

Denna Stoorjunckare tillskrifwa the den
magten att the säija honom förmenne
gudz ståthållare hafwa magt utöfwer
alla diur, som äro biörnar, wargar, rä=
fwar, ottrar, renar, fiskiar och foglar

Att

att han kan gifwa godh lycka them att
fånga.

Thet ställe ther the thesse Stenguder Offrat
hafwa, kalla the alla i gemeen Passewaarij,
thet är heliga bergh eller Storjunckarens
ställe: och hafwa the wisse gränsemärken
hwar widh Storjunckarens gräntzor
äro, till hwilket bergs Manspersoner quin=
nes persohner fåå aldrigh lof att komma,
ey heller in om des grantzor, så frampt the
sådan och annan olycka willia undfly, uth=
an om theras danse ligger skulle dijt äls
måste the gå eller åka långt ifrån,
Ty såsom ingen quinnes persson är tilligit
att offra, altså är ey heller them tilligitt
att nalckas the orter.

j. till offer

dijt [illegible], [illegible] [illegible] ellijsta,

J: wijzer

HS / D 65

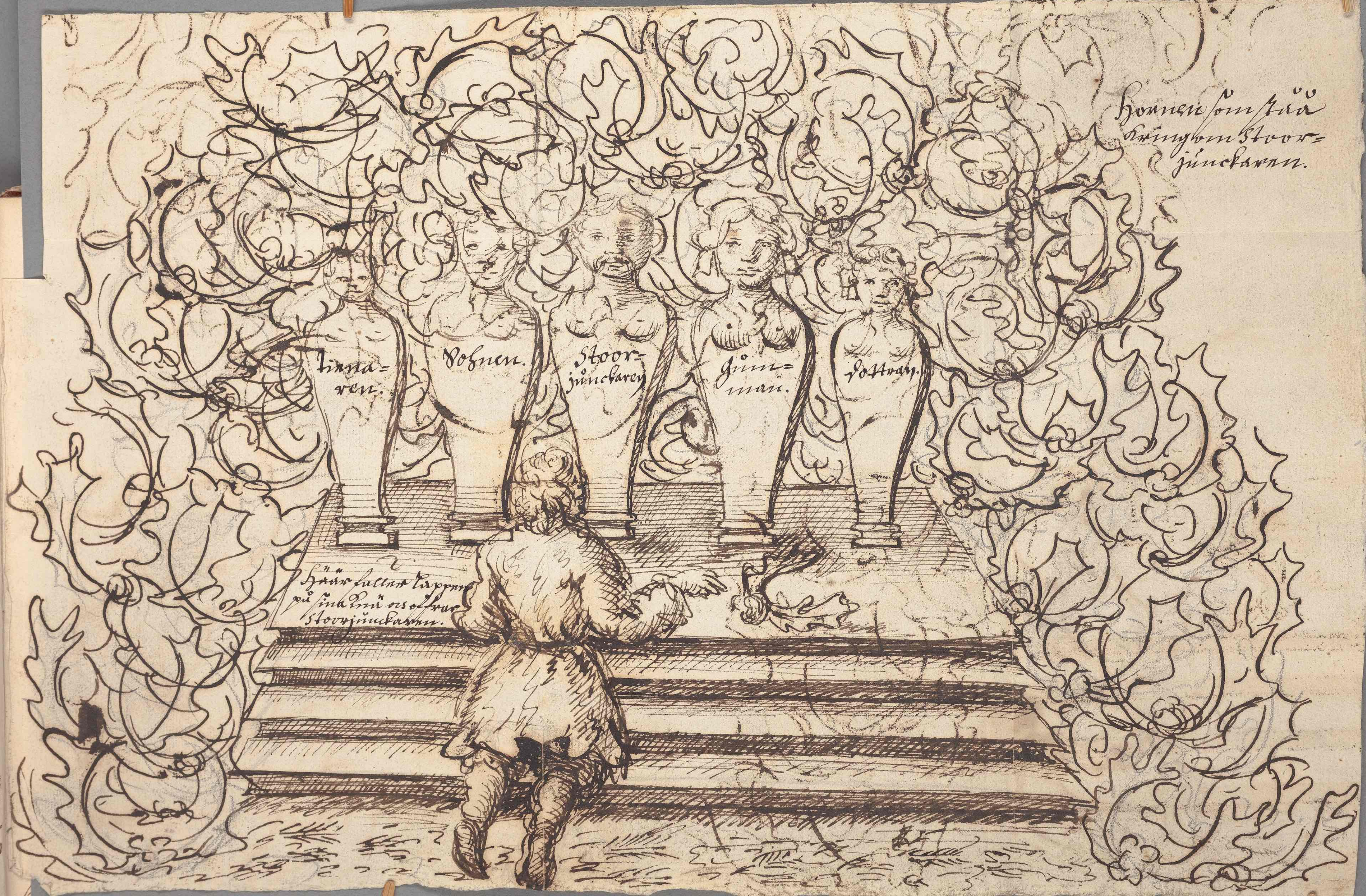
Hornen som stå
kringom Stoor=
junckaren.
Tienna=
ren.
Sohnen.
Stoor=
junckaren
Qvin=
nan.
Dottran.
Häär faller lappen
på sina knä och offrar
Stoorjunckaren.

HS / D 65

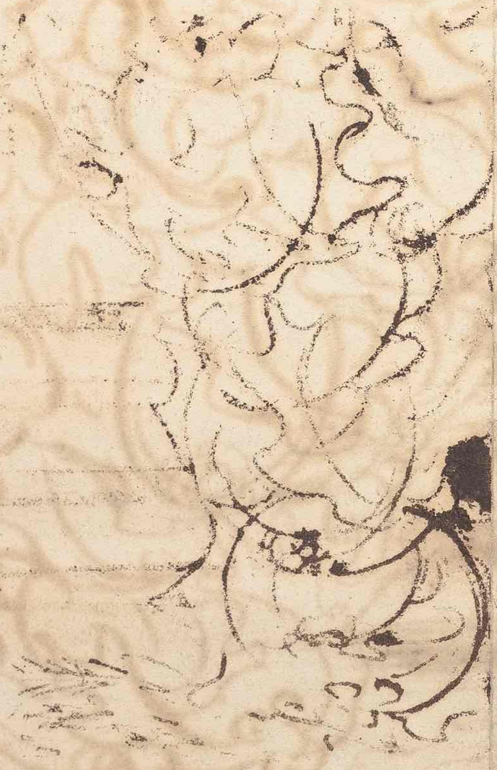

HS / D 65

att inlidit the vatar.

J. Lüce elassen

Till deße Stoorjunckare giöra the Sina Offer på följande sätt.

När the genom Trumban hafwa förfa-
rit at Stoorjunckaren skall hafwa offrat,
så the een röds trådh genom Rehns högra
öra, sedan binda the dem bak om Kåtta
och stinga honom genom hiertat, den blo-
dan som är närmast hierta taga the
at smörja Stoorjunckaren medh. Hor-
nen sampt de förnämsta Hallbennen,
Hufwudbenen och Klöfwarna eller
föttarna föra the till the fiälle, Bergs
nelan under ther stenarna från Stern-
sten: Då Lappen som skall giöra offrat
dit kommer, tager han af sig Mössa,

i: nejgar

nögna och bögar för stannarna, hwarime så
thiern medh blodet han tagit ifrån af Creatu
ret han offrar, sampt medh något flötts. Hwar=
om sätter han upp buck om Stanarna eller
Stoorjunckaren i ordningh, thet ena öfwer
thet andra, hwilket the kalla tiorfwi gardi
eller horngårdh, ty thet är lijka som een
gårdh kring om Stoorjunckaren.

Och finnes wijdh somblige orter eller of=
fer bergs någre ‥ 1000 horn som af the
Lapparna ähre dijt förde sampt benen.
Item taga the ett stycke kiött af hwarie
ledamoth af Creaturet som offras, och sät=
tia thet på een Cirkel rund= omwridin
Biörckquist, hängiandes then sedan

i tram

fram för Gudarne: Men Kiöttet förtära Lap=
parna sielfwa. När the thetta offret giordt
hafwa, forska them igenom spå trum=
ban, hwads the skola slå för diur, såsom
och Gudar medh sina Rennar.

Widh någon Offerbergs offra the lefwan=
de Rennar, hwilka the slachta widh offer=
bergen och binda sina wämmar till Of=
frett, thet kocka och förtära the kiöttett,
hwilket the kalla Stoorjunckarens giä=
stabodh, och sammaledes dett kiöttet som
är widh hufwudet och kringh om halsen.
Skinnet låtha the liggia quarr widh
bemälta Offerbergs i någon åhr

i: Om någon

Om någon Lapman een siukdomb eller wådar
bestadt igenom trollkonst, then samma må-
ste utlofwa något särdeles Offer, antin-
gen Rehn, oxe, mådhna eller bock, eller
måste lappen offra till det diur som trum-
ban utwijsar, på dett Stoorjunckaren
må blifwa att godt nöija.

Hwar och een slächt eller familia haf-
wer sitt besynnerliga Offerbergz, wilka fin-
nas i Luleå Lapmarck desse under speci-
ficerade orter, ther the giöra sina Of-
fer.

Wijds waikijaur een starck ström
een half mijle ifrån Jockmochs Lapp-
kyrckian.

2. Wijds.

2. Wijd Tiädnack waarij eller Kiedkewaratt, then half mijle ofwan till Jockmocks kyrkia.

3. Wijd Porki jaur på een holma — 1½ Mijl ofwan för Jockmocks Lappkyrkia.

4. På ett högt berg wid Parki jaur, hwil-ket the kalla Acktiatik waarij eller Tohrans berg — 5. Mijlen ofwan för Jockmock.

5. Wijd Skalka träsk på ett högt berg Tiula waarij benämnd — 8. mijlar of-wan för Jockmock.

6. Wijd een stoor fors Muskou Mokke, — 11. mijlar ofwan för Jockmock.

7. Wijd ett ganska högt fiäll Skiärphi benämnd.

8. Wijd ett stort och högt fiäll Tiackelij benämnd.

J: G. Wijdh

9. Wijd ett östat fiäll Häråås benämnds.

10. På ett högt fiäll Ralla, wijd een östan siöön Sabbut.

11. På ett fiäll een half mijl ofwan för Hyttan Walla waarij benämd, hwilken nu är förstörd.

12. På ett hiskeligit högt fiäll Barra=waarij, twå mijlar ofwan för Hyttan.

13 wijd Piedtki waarij, en mijl ofwan för grufwan.

14. Wijd een siö benda wijd Wirrijaur på ett Näs som kallas Nobbel.

15. Wijd een siöö som kallas Kaskajaur.

16. Ett fiäll som ligger in emots fiäll byggden, som heter Enuda.

17. Sammaledes ett fiäll som ligger

i benda

berka wijds fiällryggen som heter Kar-
to.

18. På een holma mitt på stoor Luleå träsk, benemds Hiert Skulos.

19. wijds ett stort och högt fiäll oss innwijd fiällryggen belägit som heter Stipoime.

20. Wijds een siö nordanför stoor Luleå som heter Laijuo.

21. Een wijk wijds stoor Luleå träsk som heter Ollapaßi.

22. Een siö utkanför stohr Luleå som heter Tugga.

23. På ett Bergs-n 2. Mijlen uthom Kälsiäns hyttan som heter Kiärko-waarij.

24. Norden stoor Luleå i Rautomjaur-
bÿ ett stort offerbergs, ther the offra
Refsimmondes deras och kalla Moor Acka,
ther läta the liggia Skinnen af the Re-
nar the offra i treu åhr, sedan än the ta-
ga them igen.

25. Wijd een foss som kallas Sao, hwar
miölen uthan för söhrnar Hyttan.

26. På ett högt fiäll som kallas Raitri-
Kiä.

27. Wijd een siöö som kallas Wÿgträsket.

28. Wijd ett fiäll som kallas Pioucki
in emoth stoor Luleå belägitt.

29. Wijd Waikejaur på een Hÿtten
holmen Lissöÿ Skulos.

30.

HS / D 65 - 41r

30. Wijds ett fiäll in widh Stohr Luleå som kallas Warieluth.

Wijd alle desse ofwanskrefne fiäll och andra finnes thennas Offer, och äfwen wäll flere rum ther inga horn eller stenar finnas upsatta, ty the mena att Stoorjunckaren på hwilka andra ställ hafwa sin boning, Men för fiällens stora högd kunna the intett komma till samma ort; altså smöria the een sten medh Rehens blodh som Stoorjunckaren till ähra slagtadt warit, och kasta samma sten högt i wädret åt fiället ther the mena honom boo.

Desse som Stoorjunckaren måste Lappen

[illegible]

na åhrligen brugå then wijdenat, at the
om wintern skolle bredda under them
nytt granaris, och om sommaren
läggia under them löf och gräs: När
tå Lapparne opläfta af sina rum stenarne
som the kalla Stoorjunckare, och willia
läggia nytt granaris eller löff under
them, och the förnimma stenarne wara
tunga emot naturen, är ett tekn at
Stoorjunkaren är oblijd och missgunstig;
Äro stenarne emot förrige wanan
lätta, är ett tekn att Stoorjunkaren är
them blijd och gunstig: Och att förbyggia
Stoorjunkarens ogunst, måste the genom
Offren att fördelas ofta.

Den tredie afguds lappunna offer äro
Voglan, den the för een Moder hålla för al=
le lefwande diur, conservera deras Kahre=
fostan och undsala them then naturlighe
ömman at the wäll wu bryhirnas, hwar=
före the och offer hwarra Kiyn Kanner,
och särdeles the som äro af maijo Kiönet.
och thet sålundas.

Thee slachta then Renn som hwnedan
ütskinner, och sä een hwijt bårdsignom
Rennens hiöner öra, till een bekännelse
att offret skall Voglen tillgöra, sedan
när Renen äre slagtadt, taga the ett Cytat
Björke Kiött af alla des lemmöttar, thet

HS / D 65 - 42v

the sättia på een owandin wäxdir, som är
så wijdt som ett half tunna band, hwilket
the opphängia på een kryss lagda bunk
een botten, ther the ock offra Thoren,
eller the förnämste bland Lappin the i
Circkelingz på Tiuman, ock skall så detta
offret wählen tillhöra.

15.

Om Widhskiepelsse Lapparna bruka När the fånga Biörn.

Biörnen hålla lapparna för ett förnäm-
ligit diur, kalla honom för den skull
Skogz konung, thet är een sådan som är

herren

Then [illegible] huusbonde öfwer
alla andra diur i Skogen, effter han medh
sin grymhet och starckhet öfwer andra
diuren öfwergåår. Altså när nu någo
Lapp om höstetijds Ringar någon biörn,
thett är, then märcker spåren effter honom,
märcker och hwarest han ingåår att läggia
sigh i winterlägret, så kallar samma
Lapp tillhopa the närmeste af slächten
och männerna, lijka som till ett förnäm-
ligit Collatz: Ty Lapparne hålla biörn-
Köttet för een synnerligh delicaat, och
för then skull willia the tractera sina
bästa männer medh Biörn kiött, blo-

solatt

det [illegible]: Men Skinnet behåller
den Lappen för sig allena, som wiste
hwarest Biörn war i sitt winter läger
ingången.

När the Lappar sammankomma och församla=
de äro, som skola behielpelige wara at
öfwerfalla och fånga Biörn, bruka the
efterföllianda Ceremonier. Nembl:

Först skall den som förnämst och konsti=
gast trumslagaren är, slå på trum=
man och sen till om the skola få biörn.

2. Ställa the sig i ordning lijka som
en Krigzhär, när the skola gåå dijt
biörn lägret: Lappen som hafwer

Ringat

Ringet biörnen skall gå allframst, och
den skall hafwa en käpp i handen på
hwilken en Messings Ring är bun=
den.

Efter honom följer Trumslagaren,
och där näst den första skall leda biör=
nen, den andra gå alla efter i Ord=
ning. och ibland desse hafwer hwar
och en sitt Embete, så att den ena
måste wara kock, som skall sönderdela
Kiöttet; den andra skall wara wedu=
huggaren, den tredie watnbäraren: al=
tids tagandes och grannerligen i ene
sådan Expedition agtandes, dhet den ena

tiden

icke måtte träda i den andras ämbete.

3. När the få komma till sådana himmast biörn liggen, träda the frimodigt till och med Spiut och Bössor wilja honom, hwilket när that är skiedt, draga the honom straxt utur sitt läger, och slå honom med Käppar eller mindre spöd, ther af ordspråket: Slå biörn med Käpp.

4. Därefter begynna the med fröjdes sjunga Biörnwisan, som för efter deras långwariga Seder: att the tacka Guds för Creaturen them till gode skapatt hafwa, och begärt gifwa them frimodighet och magt, att sådant gjöra

och

och mägtigst Creatuur at öfwerwinna.

5. Om Lapgubben så är kortta the honom på samma dag, then the honom dräpitt hafwa, hwar och icke föra the honom dijtt the finna skogs att giöra sigh tält aller kottan. Men then Renn som drager Biörn, må ingen qwinnos persohn åka på detta åhret.

6. När the komma till det Rum, där the willia förtära Biörn, skola the-nas hustrur möta them, tå alla Lap-par siunga tillsammans medh fröjds och stoor hiertans frimodighet Biörn-wisan, så at thet höres ann längs

siungs

mägs och Thyran sålunda: här komma nu
Män ifrån Danmarks lands, Tysklands, En-
geland och alla lands. Them möta
Hustrorna och sjunga medh Läijen sån-
ner: Ach wälkomne i Edlige Män
ifrån Danmarks lands, ifrån Tysklands,
Engelands och alla lands som biörnen
dräpit hafwa. Sedan binda Hustrorna
sina Män i sin kotta, men intet
för någon mans passion ingå
igenom den nätta dörren, utan the
nödgas att gå bak på kottan,
thär kropen hem in som biörn dir-
gatt hafwa, hwilken blifwa uf

Jachtbank

Ahlbarck, som een Lapp Hustru i sin mun tuggat hafwa bestänckt, dät som så= ledes tillgår. Een af Lapp-Hustrorna håller tillsamman sitt minsta öghe, och för sitt högra Öga håller hon een Messings ring, såsom man sichtar till måls medh een Bössa, och spottar så i ansichtet af Ahlbarcks safft lika som medh blod, på den Lappen som först inkrupen och inkommer.

7. Sedan sättia the sigh neder och äta tillsammans af then bästa maat the i förråds hafwa. Man nämnder in= gen Lapp som hafwer warit medh

sina

När Biörn blef dräpen nu komma
till sin hustro på samma dygn, förfoga
sigh altså manfaldan i sina kottar;
then the flå Biörnen, hwilken the
sedan kokte och äta af thet fetta, doch
måste alla kiärill them uthi flätat
sylad, wara med messings beslagne;
ähr thet een biörn som dräpin är
skall kiärillet wara beslagit med
att stycke messings, men äro flera
Biörnar dräpna, skola och flera stycken
wara på kiärillet slagna.

8. Sedan Biörn kiöttet kokad, sittia
the på bägge sidor om elden alla i

J sin

sin ordning, så at den ena icke före
bärdh i den andras rum, hwarest sitter
den som Ringade biörn, där näst den
som slogs på trumman, hwilken och
skall wara stekaren och dela sönder
kiöttet och ystret; näst honom som först
stötte biörn: och sedan på then wän=
stra sidan wedhdragarna och watten=
bärarna.

9. Tå nu alt kiöttet, blodet och ystret
är kokat, delar stekaren thet sön=
der emellan gästerna, så at hwar
och en får sin andell både af kiött
och yster, männer och så [illegible] hustro=
rna

na brand falle. Man icke må någon qvin-
nes persoon komma i den kottan ther
Biörn kokat warder, icke heller gifwas
något åth Hustronna af bakdelen
uthan af framdelen.

10. Nu köttet är förtärdt, församla
the alla benen tillsammans, them
the icke sönderslå, uthan them alla
nedergrafwa.

11. Opsättia the biörnskinnet på een
Stubba, och låta sina Hustror medh
förtäckta och förbundna ögon medh
ett klädhe skiuta till måls åth Skin-
net medh handbogan och pijlar, den
hustron som först träffar Biörn
Skinnet

Trumman behåller prijset för the andre,
Skall och menas att omen, att hwarmed
man skall aldraförst fåå biörn.

12. Den samma Hustron skall sömma på
kläden så många lod af tenntråds, ef=
ter Biörnarnes karll som dräpit, hwil=
ka hon skall hängia på alla the Lappars
halsß. som hafwa warit med at dräpa
Biörnarna, thesse band kors skola
Lapparna tätt hängia på sina halsar
alt in till aftonen på tredie dagen
[illegible] Biörnens undergångs.

13. Ytterst tå alt är ändat begynner man
Lapp [illegible] som hängen öfwer
alla på hwilken the sätta sina koka

J: Kiettler

Kiettlen, begynna altså till att siunga
Björnwijsan, springer någon yngre
kring om elden, och medh thet sam-
ma kommer han igenom dören, tå een
Lappgiustre tager een krogg eller möria
och kastar efter Lappen, så den ena
efter then andra, then efter hwad Lap-
parna lof att komma till sina hustror
igen. Et sic finitur hic ritus.

16.

Om the dödas begrafnings och offer the giöra them framledna döda.

Lapparna äro många i den inbillande
meningz, att the framledna döda icke

Skola

skola upstå, men at något åter genom
efter döden troo the, hwarföre the och sky
nyttigt för the döda. Thy straxt en Menniskia
dör, fly the samma dags ifrån thet rummet:
Sedan när then döda skall nederläggias i ki=
stan, hwilken är uthholkat af ett stort träd
eller stock, måste then dödas efterlefwan
man eller hustru, fader eller barn gif=
wa åth then som lyktat i kistan skall neder=
läggia een Messings rings, hwilken skall
bindas om thes högra arm som thett
handtwar. Samma rings måste han
draga på sin arm in till thes lyktat ne=
derläggias i grafwen, på thet honom i
medler tijd icke något ondt må weder=
fares.

HS / D 65 - 49v

Alla the kläder som den döde hafwer le-
gatt uthi, föra the till grafwen eller kyr-
kiogården och lämna dem ther quarre;
sampt den Ackja hwar uthi lijket fördt
warder.

Thee döda swepa the sålunda, att när nå-
gon rijk och förmögen döör, swepa the ho-
nom medh lärfft, that the draga öfwer
hela kroppen och hufwudet som een
dwük, the fattiga bruka gammalt
wadmal

Då the komma till kyrkiogården wil-
lia the rijke Lappar inte sielfwa upkasta
grifftarna, utan the leija antingen nå-
gon swensk, om han är för handen,

eller

eller någon annan fattigs lapp.

Tree dagar efter lijkets jordefärd, tagha the kannan som dett till Kyrkiogården dra=gitt hafwer, och honom then döda till ähra skänckte, hwilken the medh sin slägt och förwanter förtära, dess samla the alla benen tillhopa, och giöra een Kista, ther uthi the läggia them och nedergrafwa. Sedan giöra the ett bälte af trää, thet the läggia ofwan på Kista, hwilket bä=ltet är stort eller lijtet, efter såsom den war som dödh blef. Kunna the fåå brännwijn, dricka the och dett them döda till åminnelsen, thet the kalla

j: Saliga

Dageligen införat.

Ähr then döda lijk och förmögen ofwan
och slägtens förnämlig åminnelse nå-
gra dagar, på ett, 2. eller 3. åhr efter
hans död, och undangrafne kroppar i
jorden som förmält ähr, igenom den-
ne dehras högna öra som födde Ofwan
skall till döden munka sigh ann hemat
kråds.

Detta fortteligen kunna gånga,
Gud Fader wille detta blinde fol-
ket för sin Sohns Jesu Christi
Skull, medh sin heliga Andes Liuß ly-
sa, och på salighetennes wägh föra.
Amen

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

HS / D 65

HS / D 65

HS / D 65

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

HS / D 65

HS / D 65

HS / D 65

HS / D 65

KUNGL. BIBLIOTEKET · STOCKHOLM ·

HS / D 65

HS / D 65

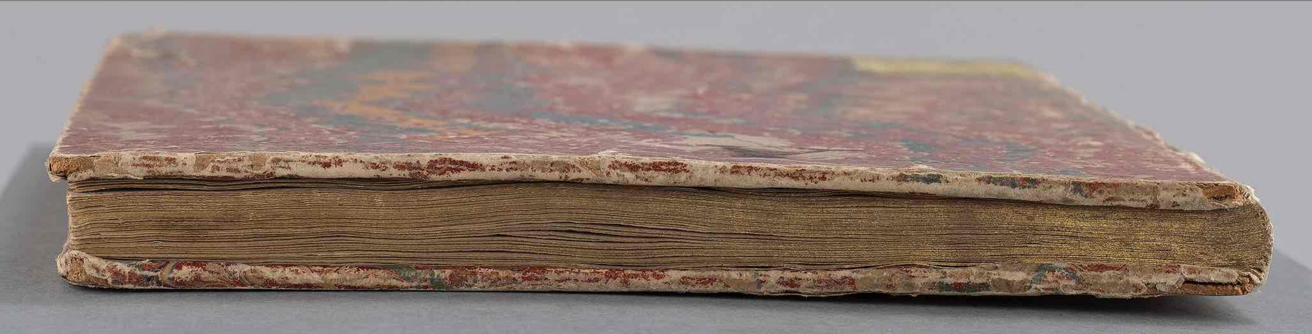

HS / D 65

HS / D 65